

verkhovna-rada-ukhvalyla-zakonoproekty-pro-tsyfrovi-rechi-ta-tsyfrovi-posluhy (дата звернення: 17.06.2023).

20. Система «Трембіта». URL: <https://egov.dp.gov.ua/services/sistema-trembita> (дата звернення: 17.06.2023).

21. Солових В. П. Специфіка взаємодії влади та громади в умовах цифровізації системи публічного управління. Актуальні проблеми державного управління. 2023. № 2 (63). С. 99–110. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-2-07>.

22. Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 304 с.

23. Хаустова М. Г. Державна політика в умовах цифровізації суспільства. Міжнародний досвід реалізації програм та стратегії цифровізації: Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 2. С. 209–216. URL: <http://app-journalin.ua/wp-content/uploads/2022/07/42.pdf> (дата звернення: 17.06.2023).

24. Чиж І. С. Конституційно-правові засади забезпечення права на поширення інформації в процесі формування інформаційного та громадянського суспільства. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 59. С. 529–534.

25. Digital rights governance framework concept draft open for feedback. URL: https://citiesfordigitalrights.org/sites/default/files/DIGITAL%20RIGHTS%20FRAMEWORK_CONCEPT%20FOR%20FEEDBACK.pdf (дата звернення: 17.06.2023).

26. General Assembly Resolution "The right to privacy in the digital age", A/RES/68/167. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/68/167> (дата звернення: 17.06.2023).

27. New and emerging digital technologies and human rights. The Human Rights Committee. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/digitalage/cfis/tech-standards/subm-standard-setting-digital-space-new-technologies-nhris-qatar-nrhi-1-input-part-1.pdf> (дата звернення: 17.06.2023).

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-01-27

Лісов Д.

магістр 2 року навчання

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

СПЕЦІАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ СУДОВИХ ОРГАНІВ

В науковій статті розглянуто сутність та уточнено перелік спеціальних принципів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів, які є критично важливими для забезпечення незалежності, ефективності та професійності судової системи в Україні. Спеціальні принципи правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів є фундаментальними ідеями та керівними положеннями (стандартами), вимоги яких переважно містяться в законодавстві (чи впливають з норм законодавства), визначаючи основні напрямки, форми, засоби та методи правового регулювання процесу професійного зростання суддів та інших працівників системи

правосуддя. Автором виокремлюється вісім основних принципів, зокрема: принцип відносної автономії професійного розвитку працівників судових органів, що забезпечує незалежність судової гілки влади; принцип віднесення професійного розвитку працівників судових органів до фактору забезпечення незалежності судової гілки влади та компонента забезпечення національної безпеки; принцип забезпечення балансу інтересів працівників судових органів, суспільства та держави у контексті забезпечення верховенства права у рамках професійного розвитку працівників судових органів та ін. Встановлено, що дотримання спеціальних принципів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів є важливою умовою підтримки незалежності судової системи, забезпечення професійної компетентності її працівників та відповідності освітніх програм сучасним вимогам юридичної теорії та практики. Крім того, вказані принципи також сприяють зміцненню правової системи України, підвищенню довіри громадян до судової влади та розбудові України як правової, соціальної та демократичної держави.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, право на освіту, працівники судових органів, принципи, професійний розвиток, судді.

The scientific article examines the essence and clarifies the list of special principles of legal regulation for the professional development of judicial workers. These principles are critically important for ensuring the independence, efficiency, and professionalism of the judicial system in Ukraine. Special principles of legal regulation of the professional development of judicial workers are fundamental ideas and guidelines (standards). These principles, whose requirements are mainly derived from legislation, define the main directions, forms, means, and methods of legally regulating the professional growth process for judges and other workers in the justice system. The author identifies eight basic principles, including the relative autonomy of professional development for judicial workers, which ensures the independence of the judicial branch of government. Additionally, there is the principle of classifying the professional development of judicial workers as a crucial factor in ensuring the independence of the judiciary and as a component of national security. Another significant principle is providing a balance of interests among judicial workers, society, and the state within the context of upholding the rule of law as part of the professional development of judicial workers, among several other principles. It has been established that adherence to the special principles of legal regulation regarding the professional development of judicial workers is crucial for maintaining the independence of the judicial system. This compliance ensures the professional competence of judicial employees and aligns educational programs with contemporary requirements of legal theory and practice. Additionally, these principles contribute to strengthening Ukraine's legal system, increasing citizens' trust in the judiciary, and fostering the development of Ukraine as a legal, social, and democratic state.

Keywords: advanced training, judicial workers, judges, principles, professional development, right to education.

Постановка проблеми. Сучасна система правосуддя відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку, захисті прав і свобод громадян, а також у підтримці панування права, що сукупно дозволяє сучасній державі розвиватися в якості правової, демократичної та соціальної держави [1, с. 101–102; 2]. Разом з тим, для того, щоб судові органи могли ефективно виконувати свої функції, необхідна не лише наявність кваліфікованих та

компетентних працівників, а й постійний професійний розвиток суддів та інших працівників системи правосуддя [3, с. 24–26; 4, с. 364]. У цьому контексті особливого значення набувають спеціальні принципи правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів. Їх важливість полягає в тому, що вони спрямовують та структурують нормативно-правове забезпечення організації процесу та сам процес професійного зростання відповідного кола працівників, забезпечуючи відповідність даного процесу ключовим сучасним вимогам та стандартам професійного розвитку працівників та забезпечення незалежності правосуддя. Отже, ці засадничі ідеї є основою для створення нормативно-правової основи, яка гарантує об'єктивність, справедливість та ефективність професійного розвитку працівників судових органів України. Отже, розуміння та правильне застосування цих принципів дозволяє створювати умови, за яких професійний розвиток стає невід'ємною частиною системи правосуддя, підтримуючи її незалежність, компетентність та прозорість працівників судових органів. Зважаючи на це, вбачається необхідність дослідження змісту цих принципів.

Аналіз наукової літератури та невирішені раніше питання. Хоча по сьогоднішній день ученими ще не розкривались спеціальні принципи правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні, слід констатувати, що соціально-правові та трудо-правові аспекти основних засад професійного розвитку працівників та забезпечення соціальної безпеки працівників судових органів вже розглядалися багатьма українськими ученими, серед яких: М.А. Барсук, С.М. Булах, О.А. Губська, М.І. Іншин, О.В. Карпушова, О.І. Кісельова, Е.Л. Ковалюмнус, В.Г. Костенко, Л.Ю. Малюга, Д.А. Паньков, К.Б. Пусан, Ю.І. Соколова, К.П. Чорна, Р.І. Шабанов, В.А. Ярема та ін. Наукові напрацювання цих та ін. учених і дослідників сприятимуть формуванню актуальної наукової думки стосовно засадничих ідей правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні.

Мета статті полягає в окресленні змісту та структури спеціальних принципів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні. Для досягнення цієї мети виконуються такі завдання: 1) визначити сутність поняття «спеціальні принципи правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів»; 2) уточнити практичне значення досліджуваних принципів; 3) окреслити структуру основних спеціальних принципів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів та проаналізувати зміст цих засадничих ідей.

Виклад основного матеріалу. Спершу слід зауважити, що принципи права українські правники тлумачать в якості об'єктивно існуючих закономірностей, що виявлені, усвідомлені та сформульовані в якості конкретних фундаментальних ідей. При цьому для забезпечення юридичної визначеності ці засадничі ідеї конкретизуються у загальних вимогах імперативного або ж субімперативного характеру, зазвичай відображених у нормативно-правових актах. Основне призначення таких принципів полягає у забезпеченні цілісності правової системи та правопорядку загалом через нормотворчу діяльність, реалізацію правових норм та законодавства, а також визначення правомірності актів, виражених у діях і документах. У зв'язку із цим, відповідні принципи виступають своєрідними «координатами» панування права в державі [5, с. 190]. Отже, можемо дійти думки, що *спеціальні принципи правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів* – це фундаментальні ідеї та керівні положення (стандарти), вимоги яких переважно містяться в законодавстві (чи впливають з норм законодавства), визначаючи

основні напрямки, форми, засоби та методи правового регулювання процесу професійного зростання суддів та інших працівників системи правосуддя. Означені принципи спрямовані на забезпечення якості та ефективності професійного розвитку, підтримання незалежності судової влади та відповідність освітніх програм сучасним вимогам юридичної практики.

З огляду на підходи до розуміння місії принципів права, викладені в наукових дослідженнях українських учених [див., напр.: 6, с. 15; 7], можна дійти висновку, що спеціальні принципи правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів виконують такі важливі функції. По-перше, розглядувані принципи служать фундаментальними засадами, на яких будується нормативно-правове забезпечення професійного розвитку відповідних працівників. По-друге, вони є універсальними орієнтирами для ефективного нормативно-правового забезпечення професійного розвитку зазначеного кола працівників, а також утримання від дій або прийняття рішень у правотворчій діяльності, які можуть підірвати незалежність судової гілки влади або створити соціальні ризики для працівників судових органів України. По-третє, означені принципи гарантують, що правотворча діяльність суб'єктів, уповноважених на нормативно-правове забезпечення сфери професійного розвитку працівників судових органів, буде сприяти реалізації прав працівників на освіту, максимізацію трудового потенціалу та просування по службі; посиленню незалежності судової влади та підвищенню ефективності функціонування системи правосуддя України; а також зміцненню процесу розбудови України як правової, соціальної та демократичної держави, що нетолерантна до корупції та спрямована на створення інклюзивного та громадянського суспільства.

З викладеного випливає, що зазначені принципи окреслюють суттєві риси правотворчої діяльності, спрямованої на нормативно-правове забезпечення професійного розвитку працівників судових органів, яке буде сприяти посиленню соціальної безпеки відповідного кола працівників, незалежності судової влади і пануванню права в суспільстві та державі. Утім, вказаний ефект буде в дійсності досяжним у тому разі, якщо правотворцем буде в повній мірі усвідомлено взаємопов'язаність вимог вказаних засадничих ідей. На цю ж обставину звертає увагу Н.О. Бабич, котра зауважує, що принципи правового регулювання у цілому є тісно переплетеними між собою, а відтак – мають застосовуватися в правотворчій діяльності у комплексі задля досягнення своїх визначених цілей. Таким чином, дотримання одного принципу, як справедливо зауважує учена, не повинно відбуватися на шкоду іншому, а особливо у державі, котра прагне стати дійсно державою загального добробуту [8, с. 10]. Вказане означає, що кожен принцип має бути інтегрований у загальну систему правового регулювання, забезпечуючи баланс і гармонію між різними аспектами нормативно-правового забезпечення професійного розвитку працівників судових органів.

Загалом, враховуючи викладене та підходи учених до розуміння сутності принципів правового регулювання [див., напр.: 9–12], доходимо думки, що до ключових спеціальних принципів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів доцільно віднести такі засадничі ідеї:

1) *принцип відносної автономії професійного розвитку працівників судових органів, що забезпечує незалежність судової гілки влади*. Виокремлений принцип є важливим елементом, що забезпечує незалежність судової гілки влади, припускаючи, що процес професійного розвитку суддів та інших працівників судових органів має відбуватися певною мірою незалежно від впливу інших гілок влади та зовнішніх факторів. Водночас,

розглядаючи сутність цього принципу, звернемо увагу на те, що він переважно зосереджений на недопущенні порушення принципу незалежності судової гілки влади від зовнішнього тиску в рамках нормативно-правового забезпечення професійного розвитку працівників судових органів. У цьому контексті слід зазначити, що при правовому регулюванні організації та здійсненні процесу професійного розвитку працівників судових органів необхідно враховувати, що відповідний процес має бути вільним від будь-якого політичного втручання. Відповідно, нормативно-правове забезпечення професійного розвитку не повинно створювати ризиків, у яких органи виконавчої влади (їх посадові особи), політичні партії та державні діячі матимуть можливість політичного впливу на навчання та подальше призначення (підвищення по службі) зазначеного кола працівників.

Крім того, принцип відносної автономії професійного розвитку працівників судових органів, яка забезпечує незалежність судової гілки влади, передбачає, що органи суддівського самоврядування, а також організації судових працівників (зокрема, асоціації суддів) повинні мати реальне право приймати рішення щодо професійного розвитку відповідного кола працівників. Додатково, із цього принципу випливає і те, що має бути належним чином матеріально (зокрема, фінансово) забезпечено систему професійного розвитку працівників судових органів, а саме – виділені державою матеріальні ресурси мають бути достатніми для реалізації всіх програм професійного навчання та розвитку працівників. При цьому фінансування ефективного функціонування цієї системи (як з боку держави, так і неурядових організацій) не повинно залежати від того, чи освітні програми культивують лояльність працівників судів до суб'єктів, які фінансують відповідні програми;

2) *принцип віднесення професійного розвитку працівників судових органів до фактору забезпечення незалежності судової гілки влади та компонента забезпечення національної безпеки.* Відповідний принцип передбачає, що регулярне навчання та підвищення кваліфікації працівників судових органів забезпечують зростання професійної компетентності таких працівників, що дозволяє їм приймати обґрунтовані та справедливі рішення (як щодо безпосереднього відправлення правосуддя, так і у вирішенні інших посадових завдань), а також забезпечувати ефективну роботу системи правосуддя, що уможливує подальший розвиток України як правової держави. Крім того, навчання та підвищення кваліфікації працівників системи правосуддя забезпечують їх компетентність та поінформованість про їхні права та обов'язки, про широту трудового потенціалу, а також глибоке розуміння морально-етичних та професійних норм, що в кінцевому підсумку сприяє об'єктивному та справедливому прийняттю рішень, а також мінімізує можливість професійного вигорання працівника. Також у контексті цього принципу суб'єкти правотворчої діяльності беруть до уваги, що професійний розвиток відповідного кола працівників сприяє превенції та протидії зловживань і корупції, запобігає соціальним конфліктам та зміцнює довіру громадян до держави, що в цілому є важливими умовами забезпечення стабільності та сталого розвитку України, як сучасної правової, соціальної та демократичної держави;

3) *принцип забезпечення балансу інтересів працівників судових органів, суспільства та держави у контексті забезпечення верховенства права у рамках професійного розвитку працівників судових органів.* Аналізуючи зміст цієї координати правового регулювання професійного розвитку відповідного кола працівників, можемо дійти висновку, що виокремлений принцип спрямовує правотворців у їх нормотворчій діяльності на

гармонізацію потреб та очікувань усіх учасників правових відносин у сфері професійного розвитку, а також суспільства та держави, забезпечуючи формування умов, за яких професійний розвиток працівників буде відповідати як особистим, так і колективним інтересам. Зокрема, в рамках правового регулювання повинні враховуватися такі обставини: працівники судових органів потребують постійного навчання та підвищення кваліфікації для підтримки своєї професійної компетентності, забезпечення незалежності та ефективності судової влади, що дозволяє їм виконувати свої обов'язки без порушення законодавства, неупереджено, сумлінно, раціонально, інклюзивно та справедливо; суспільство очікує від судової системи доступності, справедливості та прозорості, а тому професійний розвиток відповідних працівників має сприяти забезпеченню цих очікувань; держава очікує, що система правосуддя продовжуватиме забезпечувати панування права в державі, що паралельно супроводжуватиметься публічним забезпеченням системи правосуддя необхідними ресурсами та нормативно-правових умов для професійного розвитку працівників судових органів, тим самим підтримуючи ефективність і незалежність судової системи, що є важливим складовим елементом панування права у державі та суспільстві;

4) *принцип наукової та практичної обґрунтованості правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів.* Відповідний принцип передбачає, що нормативно-правове забезпечення всіх заходів та програм, спрямованих на професійний розвиток суддів та інших працівників судових органів, має ґрунтуватися: по-перше, на актуальних та апробованих наукових дослідженнях (у галузі права, психології, економіки, політології, соціології та інших наук), що дозволить інтегрувати передові знання та методики у процес навчання та підвищення кваліфікації відповідного кола працівників, сприяючи таким чином їх професійному зростанню та підвищенню якості правосуддя та функціонування системи правосуддя в цілому. По-друге, нормативно-правове забезпечення всіх заходів та програм, спрямованих на професійний розвиток працівників судових органів, також має ґрунтуватися на практичному досвіді, роблячи освітній процес орієнтованим на реальні потреби та умови роботи судових органів;

5) *принцип професіоналізму суб'єктів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів.* При правовому регулюванні професійного розвитку працівників судових органів в Україні необхідно виходити з того, що: по-перше, правотворці повинні мати належний рівень кваліфікації, яка дозволить їм створювати нові та вносити зміни до існуючих (або ж скасовувати) нормативно-правових актів, які стосуються різноманітних питань професійного розвитку відповідного кола працівників. По-друге, цей принцип також означає, що у правовому регулюванні професійного розвитку працівників судових органів слід виходити з того, щоб відповідними нормативно-правовими актами забезпечувалися умови, за яких до процесу професійного розвитку працівників судових органів будуть залучені лише кваліфіковані кадри, котрі зможуть виявляти високий рівень професіоналізму у відносинах із відповідними працівниками судових органів, а також між собою;

6) *принцип своєчасності правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів.* Означена засаднича ідея передбачає, що усі заходи та програми професійного розвитку мають розроблятися та впроваджуватися своєчасно, відповідаючи актуальним потребам системи правосуддя та оперативно реагуючи на зміни у законодавстві та судовій практиці, еволюцію суспільних очікувань, а також фонові фактори суспільного

буття, які впливають на функціонування системи правосуддя (зокрема, це пандемія, воєнний стан тощо). При цьому, за вимогою своєчасності, правотворець у рамках нормативно-правового регулювання професійного розвитку повинен припускати необхідність здійснення регулярного моніторингу та оцінки ефективності існуючих програм професійного розвитку;

7) *принцип актуальності та достатності правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів.* Цей принцип вимагає, щоб правове регулювання у відповідній галузі завжди залишалося актуальним та відповідало сучасним вимогам, а саме враховувало такі обставини: по-перше, нормативно-правові акти, що регулюють професійний розвиток працівників, мають регулярно переглядатися та оновлюватися з урахуванням соціальних та інших ризиків, пов'язаних із займаною посадою, а також визначенням можливостей оптимізації правового режиму реалізації права працівника на здобуття освіти; по-друге, правове регулювання має сприяти впровадженню нових методів та технологій у процес професійного розвитку (дистанційне та комбіноване навчання, використання інтерактивних платформ тощо), забезпечуючи таким чином сучасний підхід до навчання та підвищення кваліфікації; по-третє, правове регулювання має враховувати міжнародні стандарти та передові практики в галузі правосуддя та професійного розвитку працівників судових органів. Що ж стосується такого аспекту, як «достатність» правового регулювання, то крізь його призму формується вимога, за якою у результаті нормативно-правового забезпечення відповідної сфери, у наявності будуть усі необхідні інструменти та ресурси для повноцінного професійного розвитку працівників судових органів, а саме: по-перше, держава виділятиме достатні фінансові, матеріальні, кадрові та інші ресурси для реалізації програм та проєктів професійного розвитку; по-друге, буде організовано чітку інституційну структуру, відповідальну за організацію та контроль за професійним розвитком працівників судових органів; по-третє, правотворцем передбачатиметься розробка та впровадження стратегій, концепцій, а також комплексних програм навчання та підвищення кваліфікації, що охоплюють усі аспекти (насамперед юридичні, етичні, психологічні та управлінські аспекти) професійної діяльності працівників судових органів;

8) *принцип передбачуваності та планування правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів.* У контексті цього принципу, по-перше, правове регулювання не має бути стихійним, безсистемним (зокрема, має повною мірою відповідати меті нормативно-правового забезпечення професійного розвитку працівників судових органів). По-друге, у рамках нормативно-правового забезпечення професійного розвитку працівників судових органів має враховуватися те, що відповідна система професійного розвитку повинна функціонувати на плановій основі, а саме виходячи з наявних трудових ресурсів, грошових коштів, структури професійного розвитку, пріоритетів розвитку системи правосуддя, наявних ризиків та загроз ефективного функціонування системи правосуддя з метою досягнення короткострокових, середньострокових, а також довгострокових завдань розвитку системи правосуддя в Україні, а також розвитку суспільства та держави.

Висновки. Ґрунтуючись на аналізі нормативних документів, доктринальних джерел та практичних аспектів реалізації відповідних правових норм, можна сформулювати такі висновки. Насамперед, важливо наголосити, що ключовими спеціальними засадами правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів є: принцип відносної автономії професійного розвитку працівників судових органів, що забезпечує

незалежність судової гілки влади; принцип віднесення професійного розвитку працівників судових органів до фактору забезпечення незалежності судової гілки влади та компонента забезпечення національної безпеки; принцип забезпечення балансу інтересів працівників судових органів, суспільства та держави у контексті забезпечення верховенства права у рамках професійного розвитку працівників судових органів; принцип наукової та практичної обґрунтованості правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів; принцип професіоналізму суб'єктів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів; принцип своєчасності правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів; принцип актуальності та достатності правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів; принцип передбачуваності та планування правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів. Кожна із цих засадничих ідей сприяє формуванню комплексу умов, у яких нормативно-правове забезпечення професійного розвитку відповідного кола працівників сприятиме якісному та ефективному функціонуванню судової системи, сприяючи зміцненню правопорядку та захисту прав і свобод громадян, а отже – подальшому розвитку України як сучасної європейської держави. Отже, з цього випливає, що у системі професійного розвитку працівників судових органів має бути сформований стійкий механізм моніторингу та оцінки ефективності правового регулювання та самих реалізованих заходів щодо професійного розвитку працівників судових органів. Зокрема, необхідно вдосконалювати існуючі моделі зворотного зв'язку, регулярного аналізу потреб та результатів навчання, а також коригування програм професійного розвитку, що дозволить підвищити їхню якість та результативність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Góralski W.M. Znaczenie i funkcja zasady państwa prawnego w ustroju UE. *Stosunki Międzynarodowe*. 2020. Vol. 56 (3). S. 89–103. doi:10.7366/020909613202006.
2. Scheppele K.L. Democracy by Judiciary. Or, why Courts Can be More Democratic than Parliaments. *Rethinking the Rule of Law after Communism* / ed. by: A. Czarnota, M. Krygier, W. Sadurski. Budapest: Central European University Press, 2005. P. 24–59. doi:10.1515/9786155053627-005.
3. Benton D., Sheldon-Sherman J.A.L. What Judges Want and Need: User-Friendly Foundations for Effective Judicial Education. *Revista Forumul Judecatorilor*. 2020. Vol. 1. P. 19–41.
4. Wallace J.C. Globalization of Judicial Education. *The Yale Journal of International Law*. 2003. Vol. 28. P. 355–364.
5. Гладкий В.В. Нормування трудових прав осіб з інвалідністю: перспективи використання в Україні досвіду США. *Формування сучасної парадигми розвитку суспільства*: колективна монографія. Харків: Новий курс, 2022. С. 172–194. doi:10.5281/zenodo.6561111.
6. Белоусов В.Д. Зміст принципів соціальної безпеки сучасної України. *Соціальне право*. 2023. № 3. С. 12–18. doi:10.32751/2617-5967-2023-03-02.
7. Гаєвий В.В. Поняття і ознаки принципів правового регулювання соціальної безпеки в умовах розвитку концепції громадянського суспільства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 711–715. doi:10.24144/2788-6018.2023.05.127.
8. Бабич Н.О. Загальноправові принципи механізму правового регулювання

реалізації соціальної функції держави. *Соціальне право*. 2022. № 4. С. 5–11. doi:10.32751/2617-5967-2022-04-01.

9. Булах С.М. Спеціальні принципи правового регулювання переведення і переміщення працівників в умовах переходу до ринкової економіки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 58–68.

10. Кісельова О.І. Принципи правового регулювання трудових відносин в сучасних умовах. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. № 16. С. 425–431. doi:10.32837/npuola.v16i0.438.

11. Паньков Д.А. Принципи правового регулювання колективних трудових відносин. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 797–802.

12. Чорна К.П. Принципи правового регулювання трудових відносин, які закріплені в проекті Трудового кодексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. № 4 (2). С. 41–44.